

پوهنتون کاردان
KARDAN UNIVERSITY

نظام اخلاقی اسلام

درس: دوازدهم

استاد: محب الرحمن رحمانی

m.rahmany@kardan.edu.af

فهرست

- فهرست
- مرور مختصر به در گذشته
- نتایج متوقع از درس
- اخلاق حکام و مسولین در اسلام
- مواصفات حکام و مسئولین در قرآن کریم
- امانت
- کفایت و استعداد لازم
- علم
- نمونه والگو بودن حاکم
- حاکم باید فقط از خداوند امید اجر و پاداش را داشته باشد
- توکل
- شجاعت
- صبر و استقامت
- مهربانی و خیر خواهی
- داشتن ضمیر حساس
- منابع مضمون

مرور مختصر به درس گذشته

- نمونه های اخلاق و رفتار پیامبر صلی الله علیه وسلم
- نمونه های از اخلاق ابوبکر صدیق رضی الله عنه
- نمونه های از اخلاق عمر فاروق رضی الله عنه
- نمونه های از اخلاق عثمان غنی رضی الله عنه
- نمونه های از اخلاق علی المرتضی رضی الله عنه

نتایج متوقع از درس

فهمیدن عناوین ذیل نتایج متوقع این درس میباشد:

- اخلاق حکام و مسولین در اسلام
- مواصفات حکام ومسئولین در قرآن کریم
- امانت
- کفایت و استعداد لازم
- علم
- نمونه والگو بودن حاکم
- حاکم باید فقط از خداوند امید اجر وپاداش را داشته باشد
- توکل
- شجاعت
- صبر و استقامت
- مهربانی وخیر خواهی
- داشتن ضمیر حساس

اخلاق حکام و مسئولین در اسلام

از نظر شریعت اسلامی، حکام و مسئولین در حکومتداری باید از نظر اخلاقی و اسلامی بسیار پاک و پلیدی‌ها و فسادهایی که ممکن است در حکومت رخ دهد، دوری کنند. آنها باید به عنوان نمایندگان خداوند در زمین، با عدالت و صداقت به مردم خدمت کنند و سعی کنند تا به بهترین شکل ممکن به نیازها و مشکلات مردم پاسخ دهند. همچنین، آنها باید با توجه به اصول دینی و قوانین شرعی، در تصمیم‌گیری‌های خود عقلانی و متعادل عمل کنند و به حفظ حقوق مردم از جمله حقوق زنان، کودکان،

بیشترین توجه را داشته باشند.

مواصفات حکام و مسئولین در قرآن کریم

- در قرآن خصوصیات رهبر و پیشوای مسلمانان با جزئیات و دقت بسیار نشان داده شده است و به آنها دستور داده شده است که رهبر کیست و با چه ویژگی هایی به عنوان رهبر انتخاب شود.
- می دانید که اسلام مسلمانان را از گوشه نشینی منع کرده است. برای اینکه بتوان فردی را که قادر به رهبری و رهبری است شناسایی و به عنوان رهبر انتخاب کرد. قرآن خصوصیات و مشخصات پیشوا و پیشوای عادل را به تفصیل بیان می کند و نمونه های عملی پیامبران صلی الله علیه و آله در شخصیت فکری، اخلاقی و عملی به ما ارائه شده است.

امانت

قرآن در جریان معرفی همه پیامبران صلی الله علیه و آله و سلم، بارها و بارها ما را با این صفت (امانت) آشنا می‌کند و به ما می‌گوید که رهبر و رهبری را انتخاب کنید که امین، زعامت و رهبر باشد. امانت مردم و مسئولیت الهی را در نظر بگیرید، از قدرت و اختیاری که به شما سپرده شده است، با اعتماد و دقت و احتیاط کامل استفاده کنید، آرزوهای خود را فدا نکنید، از اختیاراتی که مردم به شما می‌سپارند برای اجرای اسلام، بهروزی استفاده کنید. از مردم و آرمان‌ها و شعارهای مقدس جانبداری نمی‌کند و در یک دل جمع نمی‌شود.

عن أنس بن مالك قال: قَلَّمَا خُطِبْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا قَالَ فِي خُطْبَتِهِ: " لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ، وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ "

• از انس بن مالک رضی الله عنه روایت شده است که گفت: کم پیش آمده که پیامبر صلی الله علیه و آله خطبه ای برای ما ایراد کرده باشد و نگفته باشد: نه ایمانی که امین نباشد و نه دینی که وعده ندهد تو وفادار نیستی.

ادامه... امانت

قرآن همه انبیا را این گونه معرفی می کند که هر یک به مخاطبین می فرماید: من نماینده امین نزد شما هستم؛ پس از خدا بترسید و از من اطاعت کنید.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ۱۰۵ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۱۰۶ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۱۰۷ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُوا أَمْرًا مُّسْتَقِيمًا ۱۰۸-105 الشعراء:

پیامبران قوم نوح آن را تکذیب کردند، هنگامی که برادرشان نوح به آنها گفت: آیا پرهیزگار نیستید؟ در حقیقت من نماینده امین شما هستم، پس از خدا پروا کنید و از من اطاعت کنید.

کفایت و استعداد لازم

راهنما باید توانایی و کفایت حمل این کوله سنگین را داشته باشد و این مسئولیت بزرگ را چه از نظر تحصیلی و چه از نظر جسمی انجام دهد، قرآن در ماجرای انتخاب طالوت به ما همین راهنمایی را می کند، جزئیات این داستان در قبل از ما:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَّهُمْ أَبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُنْقِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۗ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۚ ۲۴۶ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ البقرة: 246-247

ادامه... کفایت و استعداد لازم

پوهنتون کاردان
KARDAN UNIVERSITY

ترجمه:

آیا گروه بنی اسرائیل را که بعد از موسی بودند ندید، وقتی به پیامبرش گفت: برای ما پادشاهی قرار بده تا در راه خدا بجنگیم، به او گفت: آیا دست از جنگ بر نمی‌دارند؟ اگر واجب است بجنگیم؟ فرمود: ما را چه شده است که در راه خدا نمی‌جنگیم در حالی که از خانه‌های خود رانده شده ایم؟ اما چون جنگ بر آنان تحمیل شد، جز عده‌ای اندک، همگی به عقب برگشتند و خداوند از وضعیت این ستمگران آگاه است. و پیامبر به او فرمود: «خداوند طالوت را به پادشاهی تو برگزیده است.» فرمود: «چگونه سلطنت او بر ما خواهد بود، در حالی که ما از او تواناتر و سزاوارتر به سلطنت هستیم و به او مال زیادی داده نشده است.» "انجام شد فرمود: بی تردید خداوند او را بر شما برگزیده و به او وسعت و افزایش علم و بدن داده است و هر که را خدا بخواهد؛ او پادشاهی می‌دهد و خداوند دانا و دانا است."

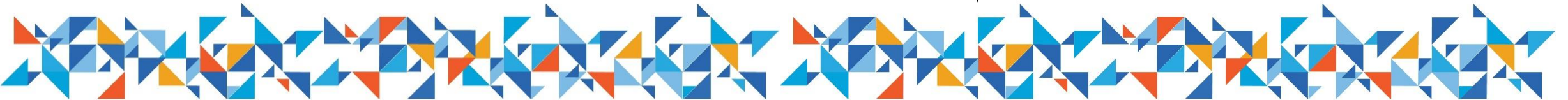
مسلمانان بر این اساس مأمور هستند که داناترین و عالم ترین فرد جامعه را به عنوان رهبر انتخاب کنند، قرآن به ما در داستان خلافت آدم علیه السلام دستور می دهد و می فرماید که الله جل جلاله از ملائکه است در عوض آدم علیه السلام برای خلافت زمینی برگزیده شد زیرا علمش از ملائکه جامعتر بود.

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا...

در حال که در باره ادم علیه السلام می فرماید:

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا و همه نام ها را به آدم نشان داد.

ا خداوند به آدم علیه السلام و فرزندان او این فضیلت را نسبت به فرشتگان داده است که علم آنها از ملائکه جامعتر است و توانایی دانستن همه چیز و نام خاص در آنها قرار داده شده است، اما ملائکه مثل هر طبقه ای هستند، او از کار خاص خود می داند و از چیزهای دیگر نمی داند، همه چیز را می داند و سپس نام خاصی برای آن می گذارد. انسانها منحصر به فردند این ویژگی در هیچ موجود دیگری یافت نمی شود برای خلافت زمین به چنین موجودی نیاز بود فرشتگان نمی توانستند این کار را انجام دهند.

نمونه والگو بودن حاکم

فردی که باید به عنوان رهبر وفادار به تمام ارزش های فکری و اخلاقی جامعه اسلامی، به آرمان ها و شعارها، به احکام و رعایت ادب و سبک انتخاب شود. فرد جامعه مانند فرد است، چنانکه قرآن در این باره می فرماید:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا الْاِحزاب: 21

قطعاً رسول خدا (ص) بهترین الگو برای شماست که امید به خدا و آخرت دارید و خدا را بسیار یاد می کنید.

حاکم باید فقط از خداوند امید اجر و پاداش را داشته باشد

قرآن از ویژگی های مهم رهبری صالح است؛ او این صفت را از پیروان و مخاطبان او می داند؛ او هیچ پاداش و پاداشی نمی خواهد، این گفتار، گفتار رایج همه انبیاء علیهم السلام است که خطاب به مخاطبین خود می فرمایند: ما از شما پاداش و اجر نمی خواهیم، ما فقط از پروردگار ثواب می خواهیم. جهانیان چنانکه فرمود:

كَذَبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۱۴۱ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۱۴۲ إِنْ لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۱۴۳ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۱۴۴ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ الشعراء: 141 - 145

قوم ثمودی پیامبران را تکذیب کردند، هنگامی که برادرشان صالح به آنها گفت: آیا تقوا نمی کنید؟ در حقیقت من نماینده امین شما هستم، پس از خدا پروا کنید و از من اطاعت کنید. و من هیچ پاداشی از شما نمی خواهم، اجر من فقط از جانب پروردگار جهانیان است.

توکل

در اوج و عمق مبارزه و در ضخامت و ضخامت زندگی، گاه مراحل پیش می‌آید که مؤمنان و مبارزان راه آزادی و عدالت، ناگزیر از بی‌اعتنایی به محاسبات مادی کاملاً و فقط برای خدا می‌شوند. خدایا با وجود ضعف و ناتوانی بر او توکل کن و با امکانات محدود خود برای مقابله با دشمن قدرتمند آماده شود، در شرایط بسیار بد صبر و استقامت را به خرج دهد، به تائید الهی و پیروزی نهایی ایمان بیاورد، به رفقا اطمینان و رضایت دهد. روحیه آنها را بالا ببرید و امیدهایشان را زنده نگه دارید، آنها را از یأس و شکست نجات دهید، در چنین شرایط سختی تنها یک رهبر معتمد، مطمئن و امیدوار و راهنمای خداوند متعال می‌تواند قایق‌های طوفانی نهات اسلامی را در روزهای طوفانی به ساحل برساند.

قرآن در داستان هجرت موسی (علیه السلام) و بنی اسرائیل از مصر و تعقیب آنها توسط نیروهای فرعون، این ویژگی را از پیشوایان صف اسلامی به تصویر می‌کشد.

شجاعت

یکی دیگر از ویژگی های ضروری برای رهبری این است که او از حق دفاع می کند. او شجاعت لازم را دارد، ظاهر فریبنده و ترسناک نیروهای شر و فساد در دل او ترس ایجاد نمی کند. اما سوال اینجاست که این صفت چگونه در انسان ظاهر و رشد می کند؟ شجاعت و شجاعت نیز از صفات و صفاتی است که از اعتقاد و اعتقاد انسان سرچشمه می گیرد و در اثر عمل رشد می کند؛ ایمان به خداوند متعال و قدر الهی با گذر از روزهای سخت و حوادث وحشتناک و اعماق هولناک، رشد می کند و به بنده ای مؤمن و خدایسند تبدیل می شود.

هر کس از چنین مراحل گذرد، به آزمایشات سختی نرسیده و در جوهر شجاعت و شجاعت به بلوغ نرسیده است. همه مجاهدان یک جامعه اسلامی توانایی رهبری ندارند. قرآن در این رابطه؛ درباره حضرت ابراهیم علیه السلام آمده است که پس از گذراندن امتحانات سخت توانست او را امام و راهنمای مردم قرار دهد.

صبر واستقامت

با توجه به اینکه قرآن درباره همه پیامبران صلی الله علیه و آله می فرماید که در راه خدا با سختی ها و سختی ها مواجه شدند، با مخالفت ها مواجه شدند، توسط مخالفان مورد آزار و اذیت قرار گرفتند و در معرض بسیاری از باطل ها قرار گرفتند. و تبلیغات زهر آلود، مجبور به هجرت شدند، یارانشان مورد آزار و اذیت قرار گرفتند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از ویژگی های رهبری می فرماید: هیچ کس در راه خدا به اندازه پیامبران مورد آزار و اذیت قرار نگرفته است و هیچ پیامبری مانند من مورد آزار و اذیت قرار نگرفته است، به اندازه ای که انسان بسیار نزدیک است. به خداوند متعال؛ امتحانات و مصیبت های او به همان اندازه بزرگ خواهد بود.

مهربانی و خیرخواهی

- میل شدید به هدایت مردم، میل عمیق به نجات آنها از ذلت و گمراهی، رحمت و شفقت نسبت به همسفران، رفقا و همسفران؛ این یکی از ویژگی های مهم یک رهبر عادل و مؤمن است، مهم ترین و اساسی ترین هدف یک گروه اسلامی دعوت مردم به سوی الله متعال و هدایت مردم به سوی حق در تمام تلاش است. اگر سیاسی یا اجتماعی باشد؛ یا فکری و فرهنگی یا اخلاقی و نظامی؛ این را باید در نظر داشت و هدف از هر حرکتی نجات مردم از کفر و شرک و جهل، خروج از تاریکی، هدایت به سوی نور، ریشه کن کردن ظلم و فساد، تأمین عدالت و مساوات است. حق پیروز می شود و وندالیسم از بین می رود.

داشتن ضمیر حساس

• چنین وجدان حساسی که از منظره ظلم و فساد و گناه پاره می شود، در برابر انحرافات سکوت نمی کند و بی تفاوت نمی ماند و بی تفاوتی را تحمل نمی کند، با دیدن هر انسان احساس مسئولیت می کند، او را برای کمک به مظلوم آماده می کند و به کمک نیازمندان تشویق می کند. این شخصیت از منظر قرآن به شرح زیر است:

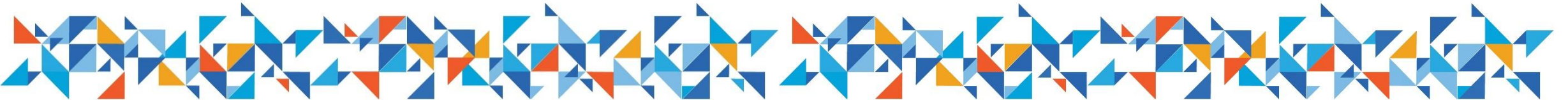
• **... عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ ... التوبه: 128**

.... چیزی که شما را اذیت می کند به او سخت تمام می شود....

منابع مضمون

1. إحياء علوم الدين للإمام الغزالي
2. أخلاق المسلم للشيخ وهبة الزحيلي
3. د اسلامي حاکمانو اخلاق او صفات للشيخ عبدالباقي حقاني
4. تربية الاولاد للشيخ عبدالله ناصح علوان
5. تحفة الدعاة لإصلاح الرعية والرعاة، دعوت و ارشاد جلب جذب كمپسون
6. خلق المسلم للشيخ محمد الغزالي

پوهنتون كاردان
KARDAN UNIVERSITY

تشكر